

THE HYGIENIC AND SANITARY-ECOLOGICAL ESTIMATION OF THE MAIN GENERAL PLANNING STATES REALIZATION IN THE CITY OF CHERNIGIV

Donets M.P., Valovenko A.G., Petrusenko L.M., Romanenko D.A.,
Brovina L.B., Greben P.M.

ГІГІЄНІЧНА ТА САНИТАРНО-ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА РЕАЛІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ГЕНПЛАНУ м. ЧЕРНІГОВА

Ч

ернігів — старовинне місто на півночі України на правому березі р. Десни. Місто, що є адміністративним, економічним та культурним центром Чернігівщини, займає територію 7856,3 га з населенням 291,076 тис. чоловік (26,7% від населення області). Місто славиться своїми пам'ятками часів Київської Русі і вперше згадується 907 року у хроніці східнослов'янської держави "Повесть временных лет".

У структурі промисловості переважають підприємства харчової переробної промисловості (43,2%), машинобудування (11,2%), легкої промисловості (5,0%), металообробки (3,1%), хімічної промисловості (2,6%). На території міста зареєстровано 68 підприємств з прямими іноземними інвестиціями (Чернігівське відділення ПАТ "Сан Інбер Україна", ЗАТ "Камвольно-суконна компанія "Чексіл", ПрАТ "Чернігівська швейна фабрика "Еlegant", ПАТ "Чернігівське Хімволокно", ЗАТ "Чернігівський автозавод", ТОВ "Український кардан").

Новий Генеральний план м. Чернігова, який базується на засадах Генеральної схеми планування території України і є третім у містобудівній історії міста, був розроблений Державним науково-дослідним інститутом

проекування міст "Діпромiсто" 2002 року на розрахунковий період 2020-2025 роки з виділенням першої черги його реалізації до 2010 року [1].

Реалізація основних положень Генплану щодо раціонального використання міських територій сприяє створенню належних санітарно-гігієнічних умов для проживання та відпочинку населення, безпечних для здоров'я умов побуту, праці, навчання.

У зв'язку зі сприятливими природно-кліматичними умовами, наявністю важливої водної артерії (р. Десни з її притокою р. Стрижень) пріоритетним напрямком у реалізації Генерального плану є розвиток рекреаційно-туристичної галузі.

Затверджена і вже почала діяти "Схема перспективного розвитку туризму м. Чернігова", в якій сформовано систему туристичних зон, архітектурно-планувальну організацію їх забудови. З метою збереження історичного середовища міста і його культурної спадщини, яка нараховує понад 100 пам'яток історії і культури, виконано проект "Генеральний план розвитку Національного архітектурно-історичного заповідника "Чернігів стародавній" з визначенням меж та зон охорони пам'яток заповідника". На тери-

**ДОНЕЦЬ М.П.,
ВАЛОВЕНКО А.Г.,
ПЕТРУСЕНКО Л.М.,
РОМАНЕНКО Д.А.,
БРОВІНА Л.Б.,
ГРЕБЕНЬ П.М.**

Чернігівська обласна санітарно-епідеміологічна станція,
Чернігівська міська санітарно-епідеміологічна станція,
Управління архітектури та містобудування Чернігівської міської ради,
м. Чернігів

УДК 711.4-16:614.7

ГИГИЕНИЧЕСКАЯ И САНИТАРНО-ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА РЕАЛИЗАЦИИ ОСНОВНЫХ ПОЛОЖЕНИЙ ГЕНПЛАНА г. ЧЕРНИГОВА

**Донец Н.П., Валовенко А.Г.,
Петрусенко Л.Н., Романенко Д.А.,
Бровина Л.Б., Гребень П.Н.**

Проведен санитарно-гигиенический анализ реализации основных положений Генерального плана г. Чернигова в части планировочной организации и застройки, инженерного обеспечения, благоустройства города за период 2003-2010 гг. Установлено, что развитие объектов социальной инфраструктуры, внедрение мероприятий по оздоровлению городской среды способствовали улучшению санитарно-экологической ситуации в г. Чернигове. Выделены проблемные вопросы и пути их решения.

THE HYGIENIC AND SANITARY-ECOLOGICAL ESTIMATION OF THE MAIN GENERAL PLANNING STATES REALIZATION IN THE CITY OF CHERNIGIV

**Donets M.P., Valovenko A.G., Petrusenko L.M.,
Romanenko D.A., Brovina L.B., Greben P.M.**

Having been held the sanitary hygienic analysis of the Main General Planning states realization in the city of Chernigiv in the part of the planning organization and building the engineering provision the improvement of the city for the period of 2003-2010 years was established that the development of social infrastructural objects and taking roots of local neighborhood rendering measures brought to improving the sanitary hygienic situation in Chernigiv.

Assigning problem questions and their decision ways.

© **Донец М.П., Валовенко А.Г., Петрусенко Л.М., Романенко Д.А.,
Бровина Л.Б., Гребень П.М. СТАТТЯ, 2012.**

торії заповідника розпочато будівництво готелю на основі відтвореного будинку Дворянських зібрань, проведено заміну інженерних мереж у підвалі та ремонтно-реставраційні й оздоблювальні роботи на фасадах Колегіуму XVII-XVIII ст., Спасо-Преображенського собору, Катерининської церкви, історичного музею ім. В.В. Тарновського.

У контексті реалізації Генплану розвитку м. Чернігова ефективним для створення належних санітарно-гігієнічних умов проживання населення є проведення озеленення території міста, створення рекреаційних та зелених зон з подальшим їх розвитком як місць масового відпочинку населення.

Нині озеленені території загального користування (парки, сквери, бульвари) складають 81,75 га, що становить 2,6 м² на одного мешканця (за нормативної потреби 10 м² на одного мешканця) без урахування території лісопарку "Кордівка" з міським садом.

З урахуванням існуючої екологічної ситуації у м. Чернігові здійснюється формування екологічного каркасу, структурними елементами якого є акваторії та заплавні екосистеми річок Десни, Стрижня і Білоуса з прибережними смугами, рекреаційні і зелені зони міста та у приміській зоні.

З метою створення рекреаційної та інженерної інфраструктур, розвитку туристичного бізнесу, благоустрою території відведено земельну ділянку для облаштування міського пляжу на лівому березі р. Десни у районі пішохідного мосту, розроблено містобудівне обґрунтування перспективного розвитку ландшафтно-рекреаційної території правого берегу р. Десни від пішохідного мосту до автомобільного з перенесенням на іншу ділянку до 2020 року заводу будівельних матеріалів.

Одним з пріоритетних напрямків розвитку соціальної інфраструктури у м. Чернігові є житлове будівництво.

Завершуються проектно-пошукові роботи по забудові 2-го мікрорайону житлового масиву "Масани", а також розробляється проектна документація з будівництва каналізаційно-насосної станції та дитячого садка у зазначеному житловому районі.

Темпи житлового будівництва мають позитивну динаміку, про що свідчить введення в експлуатацію за 2003-2010 роки 44 багатоквартирних житлових будинків загальною площею близько 247323,18 м².

Також введено в експлуатацію 867 об'єктів різного призначення, у т.ч. 292 магазинів, 17 ресторанів, кафе та кав'ярень, 20 перукарень, салонів краси та косметичних салонів, 60 офісів, адміністративних та учбових будівель, 37 відділень банків, 13 аптек, 23 поліклініки, кабінети лікарів та стоматологічні кабінети, 46 виробництв, майстерень та цехів, 21 котельня, 25 зупиночних комплексів громадського транспорту, 264 об'єкти іншого призначення.

Серед введених в експлуатацію об'єктів значимими є поліклініка у мікрорайоні "Масани", діалізний медичний центр, три торгових комплекси та плавально-оздоровчий комплекс у центральній частині міста, відомчий готель по вул. Шевченка, два оздоровчих центри, тролейбусна лінія до житлового масиву "Масани".

Для реалізації окремих положень Генплану виділено додаткову субвенцію 19 млн. грн. на завершення реконструкції дитячої поліклініки № 1, на будівництво травмпункту у міській лікарні № 2, на реконструкцію бігової доріжки та підтрибунних приміщень стадіону ім. Ю. Гагаріна, на реконструкцію скверу ім. Б. Хмельницького.

Унікальність м. Чернігова полягає у водозабезпеченні його населення водою з артезіанських свердловин бучацького та нижньокрейдового горизонтів, склад куди яких не потребує очищення та знезараження. Протяжність водопровідних мереж становить 820 км, каналізаційних мереж — 313 км, що забезпечує централізованим водопостачанням 99,45% населення міста, а централізованим каналізуванням — 79,3%.

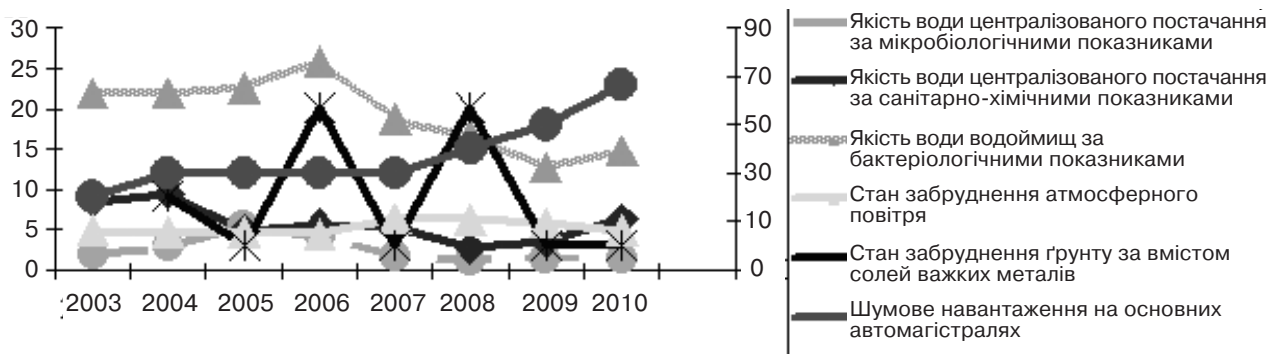
Виходячи з того, що р. Десна є джерелом водопостачання м. Києва, що до зони її санітарної охорони належить вся територія міста, на каналізаційних очисних спорудах КП "Чернігівводоканал" у ході їх реконструкції за рахунок кредиту Світового банку проведено роботи з облаштування УФу-установки для знезараження стічних вод. За рахунок залучення коштів субвенції з державного бюджету і частково місцевого бюджету проінвестовано будівництво 1-ї черги напірного каналізаційного колектора та капітальний ремонт колектора від КНС-1 до вул. Лісковицької в обсязі 7,1 млн. грн., прокладено 2,5 км водопровідних та 2,4 км каналізаційних мереж.

Для поліпшення санітарно-екологічної ситуації проводиться поетапна реалізація заходів, передбачених проектом "Поліпшення санітарно-екологічного стану р. Стрижень" у частині реконструкції шахтного водоскиду в її гирлі, очищення русла річки від Червоного мосту до її гирла. Розробляється проектна документація з розчищення русла р. Стрижень на ділянці від вул. Київської до просп. Перемоги, у т.ч. між Білим і Красним мостами за рахунок інвестора — забудовника житла.

Враховуючи, що антропогенне навантаження на атмосферу м. Чернігова є найбільшим серед населених пунктів області і становить 231,9 кг/км² та

Рисунок 1

Питома вага досліджених проб об'єктів навколишнього природного середовища, які не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам

60,7 кг/людину, для зниження техногенного забруднення розроблено та погоджено проект "Збір та утилізація звалищного газу на Чернігівському полігоні ТПВ". При цьому не тільки зменшується ризик самозаймання відходів, а ще зібраний газ використовуватиметься в якості альтернативного органічного палива для забезпечення тепловою енергією житлового масиву від існуючої котельні ПАТ "Облтеплокомуненерго".

За період реалізації 1 черги Генерального плану введено у дію та реконструйовано 21 котельню з встановленням енергозберігаючих котлів. Набувають широкого впровадження модульні (блочні, транспортні, дахові) котельні, а також облаштування багатоквартирної житлової забудови та садибної забудови автономними джерелами теплопостачання. За останні роки замінено 210 м аварійних тепломереж. Розглянуто питання заміни котлів з піввіковим терміном експлуатації на КЕП "Чернігівська ТЕЦ" ТОВ фірми "ТехНова".

У структурі забруднення атмосферного повітря в умовах високої щільності забудови центральної частини міста щорічно зростає питома вага автотранспорту, яка становить 53-55% за рахунок росту автомобілізації. На сельбищних територіях, прилеглих до основних автомагістралей, питома вага проб атмосферного повітря з перевищенням ГДК становить 20,8%, а транспортне шумове навантаження з перевищенням допустимих рівнів звуку — 35-40%.

Для підвищення газо- та шумозахисної ефективності планувальних заходів у м. Чернігові збудовано об'їзну дорогу з автомобільним мостом через р. Десну, що дозволяє спрямувати тонажний транзитний автотранспорт за межі міста. Проведено ремонт 7,8 тис. м² дорожньої мережі міста, капітальний ремонт світлофорів на перехрестях вулиць Любецької та Войкова, Толстого та Музикальної.

Проводиться будівництво відкритих автостоянок на ділянках, вільних від забудови, у мікрорайоні "Масани", а також біля великих торговельних центрів ("Епіцентр", "ЕКО-маркет", "Вена").

З метою подальшого розвитку мікрорайону "Масани" у м. Чернігові та поліпшення умов проживання прилеглих до нього населених пунктів Чернігівського району виділено кошти для будівництва установки знешкодження рідких токсичних відходів у ставках-накопичувачах. Вирі-

З ДОСВІДУ САНІТАРНОЇ ТА ЛІКУВАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

шене питання технічного знезараження відходів обласного протитуберкульозного диспансеру, а також утилізації відпрацьованих люмінесцентних ламп на ПАТ "Чернігівське Хімволокно". Розроблено міську програму з розширення мережі контейнерних майданчиків для збору та сортування твердих побутових відходів та облаштування майданчиків з твердим покриттям під їх розміщення.

У м. Чернігові розроблена та реалізується програма державного соціально-гігієнічного моніторингу за станом забруднення навколишнього середовища, фактори якого можуть впливати на санітарно-гігієнічні умови проживання населення міста.

Якість питної води централізованого водопостачання протягом останніх років залишається стабільною; питома вага проб з відхиленнями з бактеріологічними показниками нижча (1,3 %) за відповідний показник по області (2,1%).

Якість води відкритих водойм (р. Десна, р. Стрижень) у зонах купання та відпочинку населення за бактеріологічними показниками має тенденцію до покращання, але питома вага проб з відхиленнями залишається високою (20,9%), що знижує їхнє оздоровче значення.

Ступінь забруднення повітряного басейну має стабільний характер у зв'язку зі зменшенням стаціонарних джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, але питома вага проб з перевищенням ГДК зали-

шається вищою за обласні показники (4,4%) і характеризується як безпечна.

Хімічні речовини, що превалюють у забрудненні атмосферного повітря м. Чернігова, — азоту діоксид, вуглецю оксид, пил.

Забруднення ґрунту солями важких металів (свинцем) перевищує гігієнічні нормативи в 1,1-3,2 рази за рахунок територій, прилеглих до міського полігону ТПВ та до золовідвалу № 1 ТОВ КЕП "Чернігівська ТЕЦ" фірми "ТехНова" і не визначається на сельбищних територіях, прилеглих до основних автомагістралей; вміст у ґрунті нікелю, міді та цинку перебуває у межах ГДК.

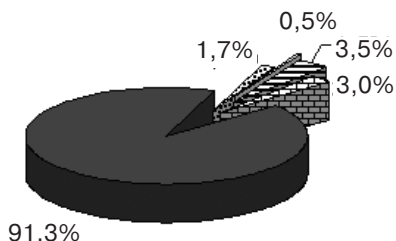
Техногенне забруднення ґрунту хімічними речовинами за рахунок свинцю зумовлене відходами об'єктів комунального господарства та ТЕЦ.

Найбільш актуальними проблемами у ході реалізації Генерального плану залишаються такі.

□ Враховуючи, що Генпланом м. Чернігова передбачене чітке функціонування зонувannya території з визначенням промислової, сельбищної та рекреаційної зон, проблемним для промислової зони залишається питання організації нормативних санітарно-захисних зон для 4-х найбільших промислових підприємств міста (КЕП "Чернігівська ТЕЦ" фірми "ТехНова", завод "Металіст", ПАТ "ЧеЗаРа", ПАТ "Сіверянка"). В умовах розукрупнення і перепрофілювання підприємств, розвитку на їхній базі виробничих об'єктів

Рисунок 2

Вклад хімічних речовин з перевищенням ГДК у забруднення повітряного басейну м. Чернігова

- Пил
- Ангідрид сірчистий
- Вуглецю оксид
- Азоту діоксид
- Вклад інших забруднюючих речовин у межах ГДК

малої і середньої потужності (території колишньої фабрики музичних інструментів, цегельного заводу № 2) виникають питання щодо необхідності санітарно-екологічного обґрунтування їхніх санітарно-захисних зон.

□ Для житлової зони проблеми пов'язані з автотранспортом та розміщенням на її території об'єктів соціальної інфраструктури. В умовах ущільнення існуючої та запроєктованої житлової забудови розміщення вбудованих у житлові будинки об'єктів громадського призначення, побутового обслуговування призводить до зменшення площ зелених насаджень на прибудинкових територіях і створює шумове навантаження та забруднення атмосферного повітря при заїзді та виїзді технологічного та обслуговуючого автотранспорту.

□ Потребує негайного вирішення питання збільшення площі прибудинкових територій з урахуванням організації місць для тимчасового зберігання автомобілів мешканців. Облаштування підземних паркінгів індивідуального легкового автотранспорту у багатоповерхових житлових будинках, що набуває поширення у будівельній практиці, призводить до транспортного навантаження на прибудинкову територію і не виключає акустичний дискомфорт і забруднення атмосферного повітря.

□ Зважаючи на те, що у місті достатньо територій для розвитку рекреаційних зон, Генпланом не надано повної оцінки їх розвитку загалом по м. Чернігову. Повільні темпи реалізації заходів з поліпшення санітарно-екологічного стану р. Стрижень, які передбачають винесення у натуру його прибережної захисної смуги, проведення благоустрою прилеглого приватного сектора та садівничих товариств, будівництво мереж зливової каналізації, ускладнюють використання ландшафтних територій для рекреаційних потреб населення.

□ Затримка реалізації передбаченої Генеральним планом

схеми удосконалення санітарної очистки міста пов'язана з невіршеним питанням будівництва сміттєпереробного заводу через невизначеність інвестора.

□ Для повноти вирішення санітарно-гігієнічних та екологічних питань при розробці проектно-кошторисної документації об'єктів житлового, громадського та промислового призначення у ході реалізації Генплану нагальним є питання щодо підвищення вимог до архітекторів — її розробників, які повинні мати відповідний кваліфікаційний сертифікат.

□ Вважаємо доцільним запропонувати органам виконавчої влади створити комісію за участю фахівців санепідслужби з контролю над дотриманням рішень Генплану при забудові міста.

З метою подальшої реалізації Генплану на розрахунковий період розроблено проект "Детального плану центральної частини міста", за яким здійснюється відведення земельних ділянок, прокладка інженерних комунікацій, капітальне будівництво, передбачено розробку інвестиційних проектів (музей "Міні-Чернігівщина", створення туристично-розважальної зони у структурі центральної частини міста, прилеглої до Валу) [2].

"Детальним планом території району "Ялівщина" передбачено створення міського парку загальною площею 150 га, з яких 116,7 га — озеленення території загального користування з зонами відпочинку біля води навколо водосховищ р. Стрижень з культурно-відпочинковим комплексом та фізкультурно-оздоровчою зоною. Продовжуються роботи з розробки проекту "Детальний план території, функціонально-планувальна організація лісопарку "Кордівка" з міським садом".

Передбачено житлову забезпеченість мешканців міста у багатоквартирній забудові з розрахунку 24 м² на особу, введення в експлуатацію 100 тисяч м² житла

щорічно за рахунок розширення меж міста у північно-східному напрямку і забудови цих територій (райони "Подусівки", Нового Білоуса та 4, 5, 6 мікрорайони житлового масиву "Масани"). Детальний план території району П'яти кутів [3] дозволяє вирішити ці питання без розширення меж міста за рахунок заміни садибної забудови, яка становить 85,6 тис. м² (1321 садиба), на багатопверхову, у структурі якої 63,6% (9-10-поверхова забудова) та 36,4% — забудова понад 10 поверхів.

Передбачене будівництво установ соціальної інфраструктури (будівництво ЗОШ на 1080 місць, розширення існуючої школи № 9 з 400 до 1080 місць, будівництво 6 ДДУ на 980 місць, будівництво міжшкільного центру комп'ютерного та виробничого навчання на 550 місць, будівництво молодіжного театру на 350 місць, будівництво 3 критих басейнів загального користування загальною площею водного дзеркала 1800 м², льодового палацу та другого положового будинку, що підвищить забезпеченість населення закладами і підприємствами обслуговування згідно з нормативами.

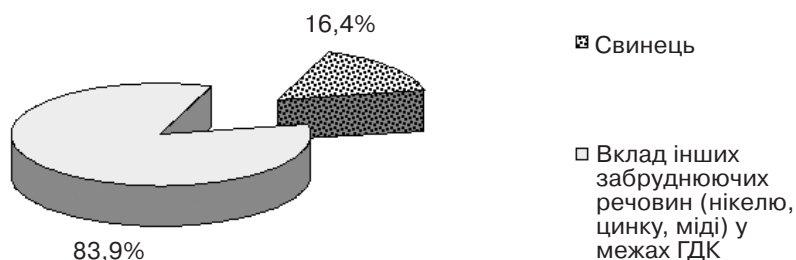
Розробленим "Детальним планом території району П'ять кутів" [3] передбачено розчистку русла р. Стрижень протяжністю 1,3 км, облаштування набережної на її лівому березі протяжністю 1,0 км, берегоукріплення лівого берегу протяжністю 1,3 км, організацію прибережної захисної смуги шириною 25 м, а також закриття існуючих випусків неочищених дощових стоків у р. Стрижень з облаштуванням магістральних колекторів, які відводять воду до запроєктованих очисних споруд зливової каналізації.

Для збільшення пропускної здатності та розвантаження прилеглих вулиць, розширення існуючих вулиць Генеральним планом передбачено пробивку вулиць Любецька — Щорса — просп. Перемоги та будівництво нового відрізка просп. Перемоги до вул. Рокосовського, а також повна реконструкція вулиці Шевченка та просп. Миру.

Реалізація вказаних заходів призведе до покращання якості навколишнього середовища відповідно до гігієнічних нормативів, забезпечить нормативну потребу населення у короткочасному відпочинку, а також формування планувальної структури відповідно до містобудівних та гігієнічних вимог.

Рисунок 3

Вклад важких металів з перевищенням ГДК у забруднення ґрунту території м. Чернігова

Висновки

1. Гігієнічна оцінка Генплану м. Чернігова дозволила узагальнити основні актуальні питання та висунути санітарно-гігієнічні вимоги до реалізації основних його положень.

2. Передбачені Генеральним планом планувальні рішення визначають соціально-економічний розвиток міста, потребу в об'єктах обслуговування, інженерного забезпечення, а також охорону навколишнього природного середовища.

3. У результаті втілення основних положень Генерального плану санітарно-екологічний стан міста залишається стабільним.

4. Впровадження заходів з оздоровлення міського середовища у містобудівному розвитку з урахуванням рекомендацій санітарно-екологічної ситуації у м. Чернігові і створенню комфортних умов для проживання та відпочинку населення і туристів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Матеріали Генерального плану м. Чернігова. — УДНДІПМ "Діпромісто", 2003.

2. Детальний план території району "Ялівщина". — УДНДІПМ "Діпромісто", 2009.

3. Детальний план території району П'ять кутів у м. Чернігові. — УДНДІПМ "Діпромісто", 2008.

4. Лахно Е.С., Лутохина В.Н. та ін. Гигиена малых и средних городов. — К., 1976.

5. Сердюк А.М., Кіреєва І.С., Черниченко І.О., Вашкулат М.П., Бердник О.В. Методологічні аспекти ранжування промислових міст за еколого-гігієнічними критеріями // Гіг. насел. місць. — 2006. — Вип. 47. — С. 14-20.

6. Сердюк А.М., Кіреєва І.С. Актуальні проблеми гігієни планування населених місць і перспективи їх вирішення. — Зб. тез доп. наук.-практ. конф. "Планування та забудова населених місць: актуальні санітарно-гігієнічні та екологічні проблеми і шляхи їх вирішення". 08-09.11.2007, Київ. — К., 2007. — С. 3-5.

7. Пономаренко А.М. Сучасні проблеми запобіжного санітарно-епідеміологічного нагляду у галузі планування та забудови населених місць. — Там саме. — С. 5-7.

8. Аналіз еколого-гігієнічної та санітарно-епідеміологічної ситуації у Чернігівській області за 2005-2010 роки.

9. Доповідь Державного управління екології та природних ресурсів Чернігівської області про стан навколишнього природного середовища у Чернігівській області за 2010 рік.

Надійшла до редакції 17.10.2011.

Р.В. БОГАТИРЬОВА. "ДЕТЕРМІНАНТИ ЗДОРОВ'Я ТА НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА"

Видавництво "Авіценна", 2011 р. — 448 с.

РЕЦЕНЗІЯ

У монографії виділено три частини.

1. Здоров'я населення — основа національної безпеки.

2. Наукові засади стратегії забезпечення здоров'я нації.

3. Концептуальні підходи до створення ефективної системи забезпечення охорони здоров'я в Україні.

Наприкінці кожної частини наводиться перелік літературних джерел, які цитує автор. Частина перша разом з літературними джерелами становить 310 с., друга — 104 с., третя — 32 с. Загалом автором проаналізовано 350 літературних джерел вітчизняних та зарубіжних вчених та актив державних органів України і ВООЗ.

У першій частині монографії автор акцентує увагу на тому, що здоров'я населення є одним з найважливіших конституційно гарантованих прав людини та об'єктом національної безпеки, базовою складовою людського капіталу та конкурентоспроможності країни. Це новий підхід до реалії життя в Україні, яка крокує до співтовариства розвинених країн.

Заслужують уваги слова автора монографії щодо здоров'я нації як складової, яка має розглядатись як філософська, соціальна, економічна, біологічна, медична категорії, як об'єкт споживання інвестування капіталу, як індивідуальна і суспільна цінність, явище системного характеру, динамічне, постійно взаємодіюче з оточуючим середовищем, яке, у свою чергу, постійно змінюється.

Богатирьова Р.В. відверто відзначає, що наявна система забезпечення здоров'я та медичної допомоги потребує вдосконалення, можливо, навіть заміни парадигми забезпечення конституційного права людини на життя та здоров'я. Наводить приклади про порушення вимог статті 49 Конституції України та Закону України "Про охорону

дитинства". Зокрема, протягом 2003-2008 років в Україні померло 26 тисяч немовлят, а у 2010 р. — понад 5 тисяч. З кожним роком погіршується стан здоров'я школярів. Через недостатню взаємодію Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства освіти і науки молоді та спорту України не забезпечено ефективний медико-педагогічний контроль під час навчального процесу.

Особливу увагу автор монографії приділяє психологічній безпеці людини і суспільства. У цьому аспекті привертає увагу читача до історичної долі українського народу та зміни політичного суспільства, духовності та періоду історичної пам'яті нації. Очевидно, за словами автора, масштаби впливу цих процесів на національну безпеку потребують детального вивчення.

Відсутність позитивного емоційного навантаження на психіку людини зумовлює поступове збільшення негативного психоенергетичного потенціалу, спричиняє деформацію психіки, знижує психічне здоров'я людини. Теоретична психологія визначає кризовий стан як особливо тяжкий (переломний, перехідний) стан людини, що виходить за рамки повсякденного життя і виникає як реакція на будь-які зовнішні або внутрішні причини та обставини, психічні травми.

Водночас, як підкреслює автор, у світі немає загальноприйнятої методології визначення взаємозв'язків людини і довкілля, особливо комплексного впливу факторів середовища на здоров'я населення і людини зокрема, про що свідчать існуючі Резолюції Генеральної Асамблеї ООН. ВООЗ, яка долучилася до реалізації такої стратегії цивілізованого розвитку, визначила, що друга половина XX століття, як і початок XXI, супроводжується небаченим раніше

© Білокриницький В.С.

СТАТТЯ, 2012.